

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

УТВЪРЖДАВАМ:
ДИРЕКТОР.....
/проф. д-р Иrena Зарева/

КОНСПЕКТ
ПО
НАРОДНО СТОПАНСТВО (ВКЛ. РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИКА
И ИСТОРИЯ НА НАРОДНОТО СТОПАНСТВО)

за полагане на приемен изпит на докторанти към докторска програма "Народно стопанство (вкл. регионална икономика и история на народното стопанство)"

I. ИСТОРИЯ НА НАРОДНОТО СТОПАНСТВО

- Стопанството в Средновековна България (VII-XIV век). Основни етапи и особености. Причините за високото равнище на стопанското развитие на България спрямо европейските държави през Средновековието. Влиянието на войните с Византия и отражението върху икономическия и културен профил на България. Развитието на селското стопанство. Разменни и данъчни отношения в Средновековна България. Периоди на възход на Първото и Второто българско царство. Икономическо и политическо раздробяване на Българското царство.
- Икономическото развитие на българските земи през епохата на османското владичество. Стопанският и демографски упадък след падането на България под османско владичество. Устройство на икономическите отношения в Османската империя и отражение върху българското население. Причините за стопанското оживление по българските земи в периода на Възраждането (XVIII-XIX век).
- Стопанството на България след Освобождението (1878 – септември 1944 г.). Икономически политики и реформи, насочени към стопанско-икономическото възраждане на България след Освобождението, и социално-икономическото разслоение на българското общество. Индустриталното развитие на България до войните: спорът “индустрия или земеделие”, политиката на индустритален протекционизъм и нейните резултати. Тенденции в селското стопанство на България и кооперативното дело в селото. Първата национална икономическа и политическа катастрофа. Български репарации след Първата световна война. Бежанският заем през 1926 г. и Стабилизационният заем през 1928 г. Голямата депресия и отражението върху българската икономика. Работническият въпрос и работническото законодателство. Българската икономика в периода до Втората световна война и по време на нея – привързването на българското стопанство към Германия и втора национална катастрофа.

4. Стопанството на България през периода на плановата икономика (септември 1944 - ноември 1989 г.). Индустриализацията на икономиката, инфраструктурни проекти и колективизация на селското стопанство. Национализация на големите предприятия и по-късното одържавяване на по-дребната собственост. Специализация на икономиката на България – приоритизиране на тежката индустрия. Икономическите и външнотърговски отношения на България в рамките на Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ). Ролята на Международната банка за икономическо сътрудничество (МБИС) и Международната инвестиционна банка (МИБ) за развитие на българската икономика. Роля на банкова система. Periodът на разведряване и създаването на смесени дружества със западни фирми. Развитието на електрониката и ефекти върху икономиката. Постиженията и недостатъците на плановата икономика. Причини за икономическото изоставане на България след средата на 70-те години.
5. Етапи в развитието на България след промяна на обществено-икономическата система и пазарни реформи (1989-2007 г.). Законодателни, икономически и финансови изменения. Етапи на провеждане на приватизацията в българската икономика – изводи и ефекти върху структурата на икономиката. Промяна в институционалната основа на държавата. Банковата криза от 1995-1996 г. Причините за въвеждане на Паричен съвет. Процесът на подготовка на икономиката на България за членство в ЕС и интеграцията в европейското икономическо пространство.
6. Икономическото развитие на България като държава член на ЕС. Интегрирането на България в Единния вътрешен пазар и в световното търговско и инвестиционно пространство. Противоречивото влияние на българската трудова емиграция върху развитието на икономиката. Глобалната финансова криза от 2008-2009 г. и Дълговата криза в еврозоната (2010 г.) и отраженията им върху българския нефинансов и финансова сектор. Преките чуждестранни инвестиции и ролята им в българската икономика. Външната търговия на България. Приемането на България за член на валутно-курсовия механизъм ERM II и Банковия съюз.

II. НАРОДНО СТОПАНСТВО

1. Икономическо развитие и икономически растеж: основни теории за икономически развитие. Икономически системи. Съвременни теории за развитието.
2. Теоретични основи на зелената икономика - основни характеристики, принципи и цели.
3. Устойчив бизнес - въведение и предпоставки за възникване, сектори на приложение.
4. Система на националните сметки. Същност, структура и различия. Методи за определяне на БВП.
5. Икономически растеж. Същност, теории, фактори на растежа.
6. Методи за оценка и прогнозиране на икономическия растеж
7. Съвкупно търсене и съвкупно предлагане. Компоненти на съвкупното търсене: потребление; инвестиции; правителствени разходи; нетен експорт. Съвкупно предлагане и макроикономически равновесие.

8. Капитал. Спестявания и инвестиции. Моделът IS-LM. Инвестициите, като фактор на икономическото развитие. Видове инвестиции.
9. Човешкия капитал: основи и развитие на теорията за човешкия капитал. Същност и особености.
10. Трудовият фактор в икономическото развитие. Пазар на труда. Същност и основни компоненти. Заетост и безработица. Институции на трудовия пазар.
11. Инфлация - същност, видове, измерване, причини и последици.
12. Знанието като икономически ресурс. Иновативност на националната икономика. Определение и оценки.
13. Държавата и макроикономическата политика. Основни концепции. Паричен съвет.
14. Бюджетна (в т.ч. данъчна) политика: същност, инструменти, възможности и ограничения. Бюджетен дефицит и държавен дълг. Данъчна система на България.
15. Парична политика: регулиране на паричното търсене и предлагане.
16. Външноикономическа политика. Външнотърговски режим и валутен курс.
17. Научна, технологична, инновационна и инвестиционна политика: определения, показатели за характеристика и оценка.
18. Политика на пазара на труда - същност, видове и инструменти.
19. Структура и динамика на доходите на населението. Доходни неравенства. Политика на доходите. Социална политика.
20. Бедност. Същност. Линия на бедност. Подходи за оценка на линията на бедност.
21. България в ЕС: икономическо развитие, проблеми. Критерии за приемане в Икономическия и Валутен съюз (критерии от Маастрихт).

III. РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИКА

1. Регионална икономика – предмет и същност. Пространството – значение и видове. Същност на регионалното стопанство. Структура на регионалното стопанство.
2. Основни понятия. Пространство – видове и структури. Регион – същност, видове. Райониране.
3. Закономерности и принципи на териториалното разположение и развитие на производителните сили.
4. Локационен процес. Локационни фактори и факторни зависимости. Локационни критерии. Избор и промяна на локацията.
5. Регионално развитие и регионален икономически растеж. Стратегии за местно и регионално икономическо развитие.
6. Регионален икономически анализ. Същност и методи.
7. Регионална инфраструктура. Производствена инфраструктура. Социална инфраструктура.
8. Регионално планиране и управление: равнища, функции, органи, технология.
9. Местно самоуправление.
10. Децентрализация на държавното управление.
11. Регионална икономическа политика: съдържание, методи и механизми.

12. Регионални проблеми на опазване на природната среда. Екологична политика.

ЛИТЕРАТУРА

I. ИСТОРИЯ НА НАРОДНОТО СТОПАНСТВО

1. Аврамов, Р. *Стопанският XX век на България*. С.: Център за либерални стратегии, 2001.
2. Беров, Л. *Стопанска история*. С.: Отворено общество, 1994.
3. *България в посткризисната световна икономика*. С.: Изд-во на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2020.
4. *Българската икономика десет години в Европейския съюз* (Отг. ред. Емил Панушев). С.: FastPintBooks, 2017.
5. Данов, Р. *Българските освобождения. Изгубените поуки*. С.: ИК „Ера“, ИК „Глобус“, 2014.
6. ИИИ-БАН. Годишен доклад 2017. Икономическо развитие и политика в България: оценки и очаквания. Тема на фокус: *Пътят към Европейския съюз и равносметката от първите 10 години*. С.: Горекспрес, 2017.
7. *Икономиката на България в Европейския съюз* (Отг. ред. Т. Хубенова-Делисивкова). С.: Авангард Прима, 2017.
8. *История на националното и световното стопанство* (Отг. ред. Саздов, Д.). С.: УИ “Стопанство”, 2005.
9. Корнай, Я. *Социалистическата система. Политическа икономия на социализма*. С.: АИ „Проф. М. Дринов“, 1996.
10. Спасов, Л., Борисов, Д., Маринова, М. *Стопанска история на България, Европа и света XV-XX в. Част първа България*. С.: ИВРАЙ, 2016: https://www.academia.edu/34840463/Людмил_Спасов_Дамян_Борисов_Мина_Маринова_Стопанска_история_на_България_Европа_и_света_XV_XX_в
11. Хайек, Фр. *Фаталната самонадеяност: Грешките на социализма*. С.: Фондация "Отворено общество", 1997.

II. НАРОДНО СТОПАНСТВО

Основна и учебна литература:

1. Балева, В., П. Иванов. *Система на националните сметки*. С.: УИ “Стопанство”, 2003.
2. Брусацки, Р.Й. *Теория на публичните финанси*. С.: УИ “Стопанство”, 2007.
3. Кейнс, Дж. *Обща теория на заетостта, лихвата и парите*. С.: Хр.Ботев, 1993.
4. Коландър, Д. *Основи на икономиката*. Том I. Макроикономика. С.: УИ “Св. Климент Охридски”, 1999.
5. *Макроикономика*. Варна: ИК “СТЕНО”, 2003.
6. Минасян, Г. *Външен дълг: Теория, практика, управление* (Второ преработено и допълнено издание). С.: CIELA, 2007.
7. Митева, А., З. Стоянова, Хр. Харизанова. *Екология и устойчиво развитие* -

учебно помагало. С.: УИ „Стопанство“, 2017.

8. Мишкин, Фр. *Теория на парите, банковото дело и финансовите пазари*. С.: Изток-Запад, 2014.
9. Мъсграйв, Р.А. и П.Б. Мъсграйв. *Държавни финанси – теория и практика*, С.: Фондация “Отворено общество”, 1999.
10. Ненова, М. *Макроикономически анализ на финансовите потоци*. С.: Амброзия НТ, 2006.
11. Пикети, Т. *Капиталът XXI век*. С.: Изток-Запад, 2018.
12. Савов, Ст. и др. *Икономикс*. С.: Тракия-М, 1998.
13. Стиглиц, Дж. *Икономика на държавния сектор*. С.: УИ "Стопанство", 1996 г.
14. Тофлър, А. *Трета вълна*. С.: „П. Яворов”, 1993.
15. Фридман, М. *Основи на икономическата теория*. Том 1, 2, 3.
16. Фридман, М., Ана Дж. Шварц. *Великата контракция, 1929 – 1933*. С.: Център за обществено развитие, 2015.
17. Шумпетер, Й. *История на икономическия анализ, Том I* и Том II. С.: Прозорец.
18. Blanchard, O. *Macroeconomics*, Seventh Edition. Pearson Prentice Hall, 2017.
19. Schumpeter, J. *The Theory of Economic Development*. Cambridge, Mass, 1973.

Допълнителна литература:

20. Белева И., В. Цанов, Й. Христосков, Г. Шопов, П. Луканова. *Пазарът на труда и социалната защита в икономическото развитие на България (1990-2011)*. С.: АИ „Марин Дринов“, 2012.
21. Белева, И., В. Цанов, Д. Велкова. *Условията на труд и качеството на заетостта в България: тенденции и взаимодействия*. С.: Авангард Прима, 2009.
22. Георгиев, Г., В. Колчев, Б. Андонов. *Външикоикономическа дейност*. С.: Тракия-М, 2002.
23. Добрев, Д. Паричният съвет в България: устройство, особености и управление на валутния резерв. *Дискусионни материали на БНБ*, бр. 9/1999: http://www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/discussion_199909_bg.pdf
24. Зарева, И. *Човешкият капитал в България. Формиране, състояние, използване, насоки за развитие*. С.: АИ “Проф. Марин Дринов”, 2010.
25. Йоцов, В., Н. Неновски, К. Христов, И. Петрова, Б. Петров. Първата година на Паричния с , А. *Човешкият капитал. Формиране, функциониране и инвестиционни решения*. С.: ИК-УНСС, 2019.
26. Кирова, А. Еволюция на теорията за човешкия капитал. *Икономически изследвания*, 2011, кн. 4, с. 94-131.
27. Минасян, Г. *Пътят към еврото: опитът на страните от Източна Европа с Паричен Съвет*. С.: АИ “Проф. Марин Дринов”, 2004.
28. Минасян, Г. *Финансово програмиране*. Трето преработено издание. С.: Класика и стил, 2004.

29. Митева, А., Дойчинова, Ю., Стоянова, З., Харизанова, Х. и др. *Зелените работни места – средство за екологизация на българската икономика*. С.: УИ „Стопанство”, 2017.
30. Панушев, Е. *Икономическа интеграция в ЕС*. С.: Некст, 2003.
31. Панушев, Е., Р. Рангелова, И. Христова-Балканска, Т. Хубенова-Делисивкова, Д. Бобева, Е. Маринов, Ю. Стефанова, И. Бянов, Н. Бянова, Я. Пальова. *Българската икономика десет години в Европейския съюз*. Колективна монография. С.: FastPrintBooks, 2017.
32. Пиримова, В. *Растеж, цикличност, конюнктура*. С.: УИ “Стопанство”, 2001.
33. Стоянова, З. *Устойчиво развитие и опазване на природните ресурси*. С.: ИК – УНСС, 2021.
34. Тодоров, В., П. Димитрова, Ж. Илиева, Н. Игов, Л. Дудева. *Системата на националните сметки в България. Оценяване на производствените резултати*. София, 1996.
35. Христов, К. Паричният съвет: The only game in town. *Дискусионни материали на БНБ*, бр. 29/2003.
36. Хубенова-Делисивкова, Т., А. Атанасов, Д. Нинов, И. Христова-Балканска, Н. Попова, М. Неделчев, Е. Маринов, Я. Пальова, Д. Георгиев. *Икономиката на България в Европейския съюз*. Сборник студии. С.: Авангард Прима, 2017.
37. Цанов, В. Доходи, потребление и социална диференциация. – В: *Икономиката на България до 2008 година*. Велико Търново: Абагар, 2006.
38. Цанов, В. Определяне на линията на бедност – методологични особености. *Статистика*, 2020, кн. 3.
39. Цанов, В., Г. Шопов, И. Белева, Й. Христосков. *Пазарът на труда и социалната защита на хоризонт 2020*. С.: Изд-во на БАН “Проф. Марин Дринов”, 2017.
40. Чобанова Р. *Иновативност на националната икономика*. С.: АИ “Проф. М. Дринов”, 2012.
41. Чобанова Р., А. Тасев, А. Миланова, П. Найденова. *Знанието като икономически ресурс*. С.: АИ “Проф. М. Дринов”, 2013.
42. Шопов, Д., Л. Стефанов, М. Паунов. *Икономика на труда*. С.: УИ “Стопанство”, 1997.
43. Becker, G.S. *Human Capital*. N.Y.& Columbia University Press, 1964.
44. Schultz, T.W. Human Capital: Policy Issues and Research Opportunities. *NBER, Economic Research: Retrospect and Prospect*, 6: Human Resources, 1972.

Изследвания на ИИКИ при БАН:

45. Годишен доклад 2014 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - Специален фокус: „Неравенство и бедност – динамика и политики за тяхното ограничаване”, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2014.
46. Годишен доклад 2015 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - Специален фокус: "Политики за икономическо развитие в оперативните програми и Общата селскостопанска политика в периода 2007-2013

- г. „, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2015.
47. Годишен доклад 2016 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - *Специален фокус: Аграрният сектор като фактор за икономическото развитие на България*”, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2016.
48. Годишен доклад 2017 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - *Специален фокус: "Пътят към Европейския съюз и рамвосметката на първите 10 години*”, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2017.
49. Годишен доклад 2018 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - *Специален фокус: "Десет години от началото на глобалната финансово-икономическа криза - поуки и необходими реформи*”, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2018.
50. Годишен доклад 2019 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - *Специален фокус: "Структурни дисбаланси и рискове за икономиката*”, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2019.
51. Годишен доклад 2020 „Икономическото развитие и политика в България: оценки и очаквания - *Специален фокус: Реформите в пенсионната система на България – съдържание, резултати, предизвикателства и решения*”, Институт за икономически изследвания при БАН. С.: ГорексПрес, 2020.
52. *Икономиката на България и Европейския съюз: предприсъединителен период.*, С.: Икономически институт на БАН, 2001.
53. *Икономиката на България и Европейския съюз: стратегия за догонващо икономическо развитие до 2020 година.* С.: Икономически институт на БАН, 2003.
54. *Икономиката на България и Европейския съюз: догонващо икономическо развитие – стратегия и реалности.* С.: Икономически институт на БАН, 2006.
55. *Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи.* Международна научна конференция, посветена на 70 годишнината от Института за икономически изследвания при БАН, 21-22 ноември 2019. С.: И-во на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2020.
56. *Икономически растеж: стимули и ограничители.* Сборник доклади от Международната научна конференция, 6-7 окт. 2014 г. С.: ГорексПрес, 2015.

III. РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИКА

1. Генешки, М. *Регионална икономика.* С.: Тракия-М, 2000.
2. Георгиев, Л. *Регионална икономика.* С.: Тракия-М, 1998.
3. Иванов Ст. *Механизъм за изравняване на междуобщинските финансови различия.* Стара Загора, 2012.
4. Иванов Ст. Децентрализация и финансово състояние на общините (с. 93-114). – В: *Икономическо развитие и политики в България: оценки и очаквания.* Годишен доклад на ИИИ на БАН. С.: ГорексПрес, 2017.
5. Иванов, Ст. Държавна финансова политика и местно самоуправление (с. 95-114). – В: *Икономическо развитие и политики в България – оценки и очаквания.*

Годишен доклад за 2013 г. на Института за икономически изследвания при БАН. С.: ГорекоПрес, 2013.

6. Иванов, Ст. Политика на децентрализация на държавното управление-основания, резултати, перспективи (с. 81-92). – В: *Икономическо развитие и политики в България – оценки и очаквания*. Годишен доклад за 2015 г. на Института за икономически изследвания при БАН. С.: ГорекоПрес, 2015.
7. Иванов, Ст. и др. Междуобщински различия – състояние, промени, тенденции. *Икономически изследвания*, 2002, кн. 2, с. 20-57.
8. Тонкова, Ст. *Локализационният избор*. 2003.
9. Тотев, Ст. Сравнителен анализ на процесите на регионална специализация и концентрация в рамките на ЕС. *Икономическа мисъл*, 2006, кн. 1, с. 7-89.
10. Шишманова, М. *Регионален анализ*. С.: Авангард Прима, 2015 (50-67).
11. Янкова, Н. и др. *Социално-икономически различия между общините в България*. С.: Ролл Къмпани, 2003.
12. Янкова, Н. и др. *Териториални различия в България – тенденции, фактори и политики*. С.: АИ „Проф. Марин Дринов”, 2011.
13. Armstrong, H. and J. Taylor. *Regional Economics and Policy*. Blackwell, 2009.
14. Capello, R. *Regional Economics*. London and New York: Routledge, 2015.
15. Dinc M. *Introduction to Regional Economic Development, Major Theories and Basic Analytical Tools*. The World Bank, DC, US, 2015.
16. Duranton, G., J. Henderson, W. Strange. *Handbook of Regional and Urban Economics*, 1st Edition. eBook, 2015.
17. Herman E. Daly. *Beyond Growth*. Boston: Beacon Press, 1996.
18. Isard, W. *Location and Space-Economy*. Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1956.
19. Ivanov St. Comparative analysis of the local finance systems in the EU countries – conclusions and lessons for Bulgaria. *Икономически изследвания*, 2017, кн.4.
20. Krugman, P. *Geography and Trade*. Cambridge: MIT Press, 1991.
21. McCann P. *New Developments in Spatial Economics and Economic Geography*. The International Library of Critical Writings in Economics series 278, 2013.
22. OECD. *Regions at the glance*. Paris, 2005.
23. The Annals of Regional Science: <http://link.springer.com/journal/168>

Информационни източници по раздел III:

- МРРБ, административно-териториално устройство:
<https://www.mrrb.bg/bg/administrativno-teritorialno-ustrojstvo-1026/>
- Министерски съвет, Портал за децентрализация: <http://www.self.government.bg/>
- НСОРБ, рубрики Бюлетини и Дистанционно обучение:
<https://www.namrb.org/>, <https://obuchenie.namrb.org/>

Актуализиран и приет с Прот. № 6 на НС от 19.05.2021 г.